

UTICAJ SINDIKATA NA KREIRANJE POLITIKE FINANSIRANJA VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRBIJI

Valentina Vrebalov¹, Dušan Kovačević²

¹Sindikat visokog obrazovanja Srbije, Univerzitetski odbor Novi Sad, Novi Sad, Srbija, ²Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹valentin@uns.ac.rs, ²dusan@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Vlada Republike Srbije krajem marta 2023. godine je formirala Radnu grupu za izradu Nacrta zakona o finansiranju visokog obrazovanja. Pored rektora svih univerziteta u Republici Srbiji, dekana pojedinih fakulteta u rad radne grupa uključeni su i predstavnici reprezentativnih sindikata za oblast visokog obrazovanja. Reprezentativni sindikati u oblasti visokog obrazovanja su Sindikat visokog obrazovanja Srbije – SVOS i Sindikat obrazovanja Srbije – SOS. U radu će biti predstavljena neka rešenja koju su predstavnici vlasti predložili Radnoj grupi. Ova rešenja će biti predstavljena u smislu doslednosti poštovanja Zakona o radu ("Sl. glasnik RS", br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje) kao krovnog zakona koji uređuje oblast rada u Republici Srbiji.

Ključne reči: sindikat, Zakon o radu, kolektivno pregovaranje

THE INFLUENCE OF UNIONS ON THE CREATION OF FINANCING POLICY OF THE HIGHER EDUCATION IN REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: At the end of March 2023, Government of the Republic of Serbia formed a Working Group for preparation of the Draft Law on Financing of High Education. As well rectors of all universities in the Republic of Serbia, the working group also includes deans of specific faculties, as well as representatives of representative unions in the field of education. Representative unions in the field of high education are the Union of High Education of Serbia - SVOS and the Education Union of Serbia - SOS. The paper consists some solutions proposed by government representatives to the Working Group. These solutions will be presented through in the sense of consistency with the Law on Labor ("Official Gazette of the RS", no. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - decision US, 113/2017 and 95/2018 - authentic interpretation) as an umbrella law regulating the field of labor in the Republic of Serbia.

Key Words: union, Law on Labor, collective bargaining

1. UVOD

Autori rada su na Konferenciji TREND 2023 predstavili rad "Sindikalno udruživanje i kolektivno pregovaranje i visokom obrazovanju u Republici Srbiji". U okviru razmatranja date teme ukazali smo na diskriminaciju zaposlenih u visokom obrazovanju. Danas, na žalost, možemo samo konstatovati da nisu rešeni problemi u vezi sa Posebnim kolektivnim ugovorom za visoko obrazovanje.

Potpisan je Aneks o produženju važenja postojećeg PKU na još tri godine uz obećanje da će se pregovori nastaviti u januaru 2024. Osnovni zahtev sindikata je usklađivanje prava iz PKU zaposlenih u visokom obrazovanju sa zaposlenima osnovnim i srednjim školama.

U zaključku pomenutog rada iskazana je težnja da je neophodno formulisati i usvojiti sveobuhvatni Zakon o finansiranju visokog obrazovanja, koji bi bio u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju i ostalim zakonima koji uređuju ovu oblast, napisan da nedvosmisleno daje odgovore na pitanja ostvarivanja i preraspodele prihoda visokoškolskih institucija.

Vlada Srbije je krajem marta 2023. godine obrazovala Radnu grupu za izradu Nacrta zakona o finansiranju visokog obrazovanja, koja se tokom te godine sastala tri puta.

2. KREIRANJE POLITIKE FINANSIRANJA VISOKOG OBRAZOVANJA

Svako razmišljanje o politici finansiranja visokog obrazovanja mora počivati na Zakonu o visokom obrazovanju koji naglašava njegovu suštinu: "Delatnost visokog obrazovanja je od suštinskog značaja za Republiku Srbiju".

Politika Vlade Srbije, razmatrana u okviru rada Radne grupe, usmerena je na "kvantitativni uticaj" visokog obrazovanja na razvoj društva, pri čemu se uvode indikatori: zaposlenost/nezaposlenost, trajanje nezaposlenosti po završenom obrazovanju, zarada, ekonomski rast i troškovi rada, lična i društvena korist od obrazovanja, socijalni razvoj društva, inovativnost i promena privredne strukture, konkurentnost - sadašnja i buduća.

Predstavnici Sindikata visokog obrazovanja Srbije - SVOS u toku rada u Radnoj grupi nisu svoju pažnju usmerili na indikatore i uticaj visokog obrazovanja na razvoj društva kao primarne teme, već je fokus bio na obavezama i pravima zaposlenih ovog nivoa obrazovanja: u nastavničkim i saradničkim zvanjima, kao i zaposleni u stručnim službama, odnosno nenastavno osoblje.

Članovima radne grupe dostavljen je "Izveštaj o sprovedenoj 'ex ante' analizi efekata propisa". Regulatora vezana za visoko obrazovanje, čija analiza je urađena se odnose na propise koji se primenjuju na visoko obrazovanje: Uredba o normativima i standardima uslova rada univerziteta i fakulteta; Zakon o budžetskom sistemu, Zakon o visokom obrazovanju, Zakon o platama u državnim organima i javnim službama. Sprovedena analiza nije uključivala krovni zakon koji uređuje oblast rada: Zakon o radu.

3. ZAKON O RADU I POLITIKA FINANSIRANJA VISOKOG OBRAZOVANJA

Sindikat visokog obrazovanja Srbije - SVOS kao legitimni predstavnik zaposlenih u visokom obrazovanju u razmatranju politike vrednovanja rada u visokom obrazovanju polazi od krovnog zakona - Zakona o radu. Član 12. Zakona o radu glasi "Zaposleni ima pravo na odgovarajuću zaradu".

Postavlja se pitanje da li se može reći da je odgovarajuća zarada za zaposlene izražena u visini osnovice prema Zaključku Vlade RS 05 broj 121-12572/2023 od 25.12.2023? Sigurno da nije, jer postoje značajne razlike u odnosu na zaposlene u drugim nivoima obrazovanja.

Tabela 1: Visina osnovice za plate zaposlenih

Zaposleni u	za januar 2023.	za januar 2024.
Predškolsko obrazovanje	4.312,53	5.004,69
Osnovno i srednje obrazovanje, učenički standard	4.312,53	5.004,69
Studentski standarda	4.109,91	4.769,56
Visoko obrazovanje	3.487,17	4.315,38
Ustanove kulture čiji je osnivač Republika Srbije	4.111,44	4.522,58

Bez obzira na to što je osnovica u najvećem procentu povećana za zaposlene u visokom obrazovanju i dalje je najmanja, čak manja i od osnovice za zaposlene u kulturi. Osnovica za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u januaru 2023. godine bila je veća u odnosu na zaposlene u visokom obrazovanju za 23,67% u januaru 2024. godine ova osnovica je veća za 15,97%.

Uredbom o koeficijentima za obračun i isplatu plata zaposlenih u javnim službama utvrđuju se koeficijenti za obračun i isplatu plata zaposlenih. Ovom Uredbom koeficijenti za iste poslove nisu jednaki za sve nivoje obrazovanja, što se pre svega odnosi na nenastavno osoblje na fakultetima. Na primer, knjižničar u osnovnom i srednjem obrazovanju ima koeficijent 11,15, a u višem i visokom obrazovanju 8,62, spremačice u univerzitetskom obrazovanju 6,30 dok je u osnovnim školama 9,30 tako da je obezbeđena minimalna zarada za osnovno obrazovanje, a ne i za zaposlene u visokom obrazovanju.

Članom 104. Zakona o radu zaposlenima se garantuje jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrednosti koju ostvaruje kod poslodavca. S obzirom da smo svi "državni službenici" ovakve razlike su potpuno u suprotnosti sa ovim članom zakona.

Uticaj sindikata na kreiranje politike finansiranja visokog obrazovanja u Republici Srbiji nije zadovoljavajući. Osnovni problem je što sindikati, kao ni predstavnici visokoškolskih ustanova, ne učestvuju u formiranju osnovice. Ne postoje pregovori sa Vladom Srbije o ovom pitanju, pa tako ni javnost nije upoznata sa problemima sa kojima se susreću zaposleni u visokom obrazovanju.

4. ZAKLJUČAK

Održivost i razvoj visokog obrazovanja nije u krizi i pored spornih i neodgovarajućih zakonskih rešenja, velikih pritisaka od strane Državne revizorske institucije i Budžetske inspekcije. Visokoškolske ustanove ispunjavaju svoju razvojnu ulogu u obrazovanju, nauci, kulturi i celokupnom društvu, posebno kada se posmatra višegodišnji period (deset i više godina) i kada se uzmu u obzir uslovi za napredovanje, proces akreditacije nastave i nauke. Evidentno je višegodišnje neadekvatno nagrađivanje i degradiranje zaposlenih u visokom obrazovanju.

Radnoj grupi za izradu Nacrta zakona o finansiranju visokog obrazovanja Sindikat visokog obrazovanja Srbije - SVOS dostavio predlog rešenja koji bi omogućio održivost i razvoj visokog obrazovanja u skladu sa njegovim značajem i benefitima za Republiku Srbiju:

1. Kontinuirano povećanje osnovice za visoko obrazovanje do iznosa kojim će zaposlenima sa koeficijentom 6,30 obezbediti najmanje minimalnu zaradu. Iznos osnovice koja bude određena na ovaj način uvećana koeficijentima predstavlja dobru osnovu za adekvatno vrednovanje rada zaposlenih u visokom obrazovanju.
2. Regres i topli obrok ne mogu biti sadržani u koeficijentima, već se moraju izraziti u novcu i tako isplaćivati zaposlenima u visokom obrazovanju.
3. Usklađivanje Posebnog kolektivnog ugovora za visoko obrazovanje sa ostalim nivoima obrazovanja.
4. Isplata jubilarnih nagrada i otpremnina je obaveza države.
5. Pokrivanje svih materijalnih troškova visokoškolskih ustanova propisanih Zakonom o visokom obrazovanju.

U cilju posebnog nagrađivanja visokoškolskih ustanova na unapređivanju kvaliteta rada i razvojnih komponenata ukupan iznos opredeljen na pojedine visokoškolske ustanove potrebno je povećati za 10%. Procenat povećanje će biti određen učešćem:

- Dela prihoda VŠU ostvareni kroz realizaciju domaćih, međunarodnih i projekata u saradnji sa privredom učestvuje sa 50%
- Dela sopstvenih sredstava koje je VŠU opredelila i usmerila za razvoj i unapređenje nastavnog procesa učestvuje sa 50%

5. LITERATURA

- [1] *Zakon o visokom obrazovanju*, Službeni glasnik RS, broj 88/2017.
- [2] Valentina Vrebalov, Dušan Kovačević: *Sindikavno udruživanje i kolektivno pregovaranje u visokom obrazovanju u Republici Srbiji*, XXIX Skup Trendovi Razvoja – Univerzitet pred novim izazovima, Vrnjačka Banja, 8.-11. 02. 2023.
- [3] *Zakon o radu* („Službeni glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 US, 113/17 i 95/18 autentično tumačenje),
- [4] *Poseban kolektivni ugovor za visoko obrazovanje* (Sl. Glasnik RS, broj 86/19, 93/20, 152/20 i 7/23)
- [5] *Uredba o koeficijantima za obračun i isplatu plata zaposlenih u javnim službama* (Sl. Glasnik RS, broj 44/2021.....123/2021)
- [6] *Uredbom o normativima i uslovima rada univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta* (Sl. Glasnik RS, broj 15/2002, 100/2004, 26/2005, 38/2007 i 110/2007)